

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció, Biztonság- és védelempolitika tagozat
Budapest, 2025. április 22–24.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Koszovó biztonságpolitikai helyzete és hatásai Magyarországra

Jelige: „A politikában semmi sem történik véletlenül. Ha valami mégis véletlennek tűnik,
azt biztos, hogy úgy tervezték meg.” Franklin D. Roosevelt

Pályamunka lezárásának időpontja: 2024.december.27.

2025.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. Koszovó történelmi és politikai háttere.....	4
III. Koszovó jelenlegi biztonságpolitikai helyzetének bemutatása	8
Belső kihívások.....	8
Nemzetközi kihívások	9
Jelentősebb nemzetközi szervezetek bemutatása Koszovó biztonságának megőrzése érdekében	10
EULEX KOSOVO, Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról.....	11
EBESZ misszió Koszovóban (1999–).....	13
UNMIK: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo.....	14
KFOR, a Koszovói NATO Haderő.....	16
IV. A Balkán biztonsági dinamikája	20
V. Magyarország és Koszovó kapcsolatai.....	22
VI. Koszovó biztonságpolitikai helyzetének hatásai Magyarországra	24
VII. Elemzés és javaslatok	30
VIII. Összegzés	36

I. Bevezetés

Dolgozatom célja megvizsgálni Koszovó biztonságpolitikai helyzetét, illetve délszláv háborúban és a balkáni konfliktusok során betöltött szerepét. Az Európai Unió szerte sokszor említett, Nyugat-Balkán legfiatalabb állama Koszovó. Elhelyezkedése szempontjából is elég megosztó az államról alkotott álláspontja több országnak is. Mint dolgozatomban rámutatok, Koszovó 2008-ban kiáltja ki függetlenségét Szerbiától, azonban már korábban is viszonylagos autonómia volt jellemző rá akár Jugoszlávia, akár később Szerbia területén belül.

A konfliktusok alapját mind a mai napig a nemzetiségi különbségek és a történelmi jelentőségű helyek vitatott hovatartozása határozza meg. Koszovó többségben albánok lakta terület, kivéve Észak-Koszovót, ahol mind a mai napig szerb többség él, ebből is származik országon belüli ellenségeskedésük, ami számos esetben a médiában is megjelenik. Ugyan a lakosság nagy része albán nemzetiségű, azonban Albániába nem tudnak, és teljesen nem is akarnak beleolvadni. Albánia gazdasági és diplomáciai kapcsolatokat is ápol Koszovóval, azonban ezek a kapcsolatok tovább nem kerültek bővítésre, mivel jelenleg a migrációs helyzet és az Európai Unióhoz történő közeledés foglalkoztatja a kormányzatot és a társadalmat. Szerbia a szerb lakosú Észak-Koszovóra tart igényt, továbbá Koszovó függetlenségének egyoldalú kikiáltását sérelmezi mind a mai napig.

Dolgozatomban fontosnak tartom, hogy az ország helyzetelemzését több jogi szabályzó segítségével különböző szempontokból mutassam be, hogy milyen hatást gyakorol Magyarországra, a magyar biztonságpolitikai helyzetre, legyen az katonai, biztonsági vagy gazdasági jellegű. A kialakult helyzet bemutatását saját magam, egy ex-KFOR katona „szemüvegén” keresztül, szerzett tapasztalataimmal egészítem ki.

II. Koszovó történelmi és politikai háttere

1988–1989-es időszakban Milošević elnök felszámolta a tartományi autonómiát: az 1989. március 28-i szerb alkotmánymódosítás a tartományok által élvezett autonómiát formális szintre degradálta. Tiltakozásul az albánok demonstrációkba kezdtek (amire a hatalom a rendkívüli állapot bevezetésével reagált), majd a régi Jugoszlávia felbomlásakor Ibrahim Rugova elnökletével kinyilvánították a „Koszovói Köztársaság” függetlenségét (Juhász, 2008). A rendkívül változatos történelem pozitív és negatív, hol autonóm státusz irányába haladó, hol az alárendelt szerepbe bújó térségben élő társadalom, a kiegyenlítés keretén belül Koszovó elérte azt, hogy 2008. február 17-én a pristinai parlament egyoldalúan deklarálta függetlenségét.

Fatmit Sejdiu államfő, Hashim Thaqi kormányfő és Jakup Krasniqi politikus aláírták a független demokratikus állam megalakulásáról szóló nyilatkozatot.

Ez év áprilisában bemutatták az új alkotmányt, mely várhatóan június 15-én lép hatályba. A kormányfő szavaival élve az alaptörvény Koszovó polgárainak akaratát tükrözi, s parlamentáris köztársaságot deklarál. Szerbia természetesen nem ismerte el a függetlenséget. Az államfő a három közjogi méltóság ellen “illegális állam kikiáltásának megszervezésével” emelt vádat. Véleménye szerint hazaárulás bűncselekményét követték el, s megsértették Szerbia biztonsága és alkotmányos rendje védelmének elvét.

Az Európai Unió külügyminiszterei egy konferencia keretein belül tárgyalták, hogy az Unió kialakít egy közös formulát, és ily módon az egyes tagállamokra bízza a saját álláspont kialakítását.

Fontos negatív hatásként értékelhető, hogy Romániában az egyik politikus az RMDSZ kizárását kérte a kormányból, amiért Koszovó függetlenségét el nem ismerő Románia nem alakított ki közös álláspontot.

Az újonnan megalakult államnak elsőként Nicolas Sarkozy, francia elnök tette tiszteletét. Magyarországon Göncz Kinga, külügyminiszter jelentette be a Magyar Köztársaság részéről történő államelismerést, és megindult az elismerési folyamat. A 2034/2008-as Kormányhatározat deklarálja a Magyar Köztársaság részéről az újonnan létrejött állam elismerését, továbbá javasolja a diplomáciai kapcsolatok felvételét Koszovóval, és az érintett fél értesítését rendeli el mindezek tekintetében.

Összességében a legtöbb EU tagállam ma elismeri Koszovót, mint új és független államot. Ezt a véleményt osztja: USA, Kanada, Írország, Egyesült Királyság, Ausztrália, Dél-Korea, Afganisztán.

A függetlenséget határozottan elutasító országok: Szerbia, Oroszország, Szlovákia, Ukrajna, Románia, Spanyolország, Kuba, Ciprus (Dorka, 2008).

A magyar Kormány 2008. március 19-i ülésén döntést hozott Koszovó függetlenségének elismeréséről és arról, hogy a külügyminiszter előterjesztéssel él a köztársasági elnökhöz a magyar-koszovói diplomáciai kapcsolatok felvétele érdekében.

Az elmúlt hónapok során Magyarország az Európai Unió és a NATO tagállamaival közösen, folyamatosan értékelte a koszovói helyzetet. Egyértelművé vált, hogy a koszovói *status quo* nem tartható fenn, a régió tartós stabilitásához és fejlődéséhez előre kellett lépni a koszovói rendezésben. Az is világossá vált, hogy a kérdésnek nincs optimális, minden fél által elfogadható megoldása, a tárgyalásos rendezés lehetőségei kimerültek.

Az Európai Unió és a NATO tagállamainak többségének véleményét osztva a Kormány arra a következtetésre jutott, hogy a válságból Koszovó nemzetközileg ellenőrzött függetlensége jelenthet kiutat. A Kormány egyúttal megerősítette, hogy Koszovó jogállásának megoldása sajátos és egyszeri jellegű, és nem teremt precedenst más megoldatlan konfliktusok vonatkozásában.

A Kormány rendkívül fontosnak tartja, hogy Koszovóban maradéktalanul érvényesüljenek az ún. Ahtisaari-tervben foglalt elvek és értékek, így a demokrácia, a jogállamiság, a működő piacgazdaság, különösen pedig a nemzeti kisebbségi közösségeket megillető jogok. Ezen elvek és értékek betartását Magyarország fokozott figyelemmel fogja kísérni a végrehajtást felügyelő Nemzetközi Irányító Csoportban (International Steering Group) is. A Kormány pozitívan értékeli, hogy a koszovói vezetés kész szorosan együttműködni a nemzetközi közösség koszovói képviselőivel, így a koszovói rendezésben vezető szerepet játszó Európai Unió missziójával is. Különösen fontosnak tartja a koszovói kormánynak a függetlenség kikiáltása óta tanúsított eddigi megfontolt, felelősségteljes politizálását. Ezt várja el a jövőben is. Magyarország a továbbiakban is aktívan hozzá kíván járulni a régió stabilitása és biztonsága erősítéséhez, többek között a KFOR és az EULEX missziókban való részvétel útján is.

A magyar Kormány elkötelezett a magyar-szerb kétoldalú kapcsolatok fejlesztése iránt is, álláspontja szerint ezen a területen Koszovó függetlenségének elismerése nem okozhat törést. Mindemellett nagyon fontosnak tartja azt is, hogy a koszovói kérdés ne hátráltassa Szerbia és az Európai Unió közötti kapcsolatok fejlődését. Szomszédos országgént

Magyarország mindent meg fog tenni Szerbia integrációs előrehaladásának támogatása érdekében.¹

Belgrád 2008 végén kérvényezte az ENSZ-nél, hogy forduljon a hágai bírósághoz Koszovó függetlenségének ügyében. Mindkét ország nemzetközi jogi alapelvekre hivatkozott, Szerbia arra, amelyik védi az államok területi épségét, míg Koszovó a nemzetek önrendelkezési jogával és a kilencvenes években a szerb vezetés által elkövetett etnikai tisztogatással érvelt.

Nem peres eljárásban fordultak a testülethez, hanem tanácsadó véleményt kértek, amelynek nincsen jogilag kötelező ereje. Ennek ellenére a Koszovónak kedvező döntés alapján korábban tartózkodó országok is elismerhetik a volt szerb tartományt, amelyet eddig csak 69 ország fogadott el, köztük az Egyesült Államok és az Európai Unió 22 tagországa. Az Egyesült Államoknak könnyebb lesz szövetségeseket találni, hogy a szeptemberi ENSZ-közgyűlésen szavazhassanak Koszovó tagságáról.

A bíróság véleményével Pristina kedvező alkupozícióba kerülhet a szerb vezetéssel szemben. Az elmúlt hónapokban több kompromisszumos megoldás is felmerült, amelyek állítólag bizonyos feltételek mellett mindkét félnek megfelelhetnek. Az egyik szerint Szerbia megkapná Koszovó északi részén a szerbek lakta területet, míg a belső területeken található szerb részek valamilyen speciális autonómiát élveznének. Egy másik változat ennél messzebb megy: az északi, szerbek lakta területekért cserébe Koszovóhoz csatolná a főként – bár nem kizárólag – albánok lakta Presevo-völgyet.²

Bár Koszovó szempontjából kedvező volt a Nemzetközi Bíróság 2010. július 22-én közzétett tanácsadó véleménye, miszerint a függetlenség kikiáltása nem sértette meg a nemzetközi jogot, ezt a döntést olyan események követték, amelyek erősen megkérdőjelezték az ország demokratikus érettségét. Először Fatmir Sejdiu elnök mondott le, mivel az alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találta, hogy egyszerre töltötte be a pártelnöki és az államfői pozíciót. Ezután egy bizalmatlansági indítvány következtében megbukott a kormány, az azt követő 2010. december 12-i rendkívüli választások után pedig, melyeket a nemzetközi közösség és a médiumok a koszovói demokrácia tesztjeként emlegettek, súlyos választási csalások kerültek napvilágra.

¹ A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának közleménye Koszovó függetlenségének elismeréséről. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=DPQOJD> (Letöltve: 2024.09.18.).

² Koszovó nem sértett nemzetközi jogot. https://index.hu/kulfold/2010/07/22/koszovo_nem_sertett_nemzetkozi_jogot (Letöltve: 2024.09.20.).

A koszovói politikai krízis többek között azért jött nagyon rosszkor, mert Szerbia és Koszovó a tárgyalások megkezdésének küszöbén állt. 2010. július 22-én a Nemzetközi Bíróság kihirdette tanácsadó véleményét, miszerint Koszovó függetlensége nem áll szemben a nemzetközi joggal, és nem sérti meg az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244-es határozatát. Belgrád erre reagálva első körben olyan határozati javaslatot nyújtott be, mely elítélte Koszovó függetlenségének egyoldalú kikiáltását, és a státusról való tárgyalások újbóli megnyitását követelte, majd az EU-tagországok nyomására engedett. Az ENSZ Közgyűlése szeptember 9-én fogadta el Szerbia és az EU közös határozattervezetét, amely tudomásul veszi a Nemzetközi Bíróság döntését (bár ettől függetlenül Szerbia természetesen továbbra sem ismeri el Koszovó függetlenségét és magát a határozatot státussemlegesnek értékeli), és üdvözli az EU készségét a tárgyalások lefolytatására. Szerbia számára a Nemzetközi Bíróság döntése után a státustárgyalások újbóli megkezdése lekerült a terítékről, Koszovó szemszögéből pedig elmaradt a várt tömeges elismerési hullám. Ez a helyzet mindkét felet gyakorlatilag belekényszerítette a tárgyalások megkezdésébe, még akkor is, ha a két fél alapvetően mást ért a tárgyalások tényén (Szerbia szerint ez nem érinti a státuskérdést, Koszovó pedig mint szuverén állam, egyenlő alapon kíván Szerbiával tárgyalni). A koszovói rendkívüli választások miatt a folyamat leállt, de úgy tűnik, hogy nem véglegesen (Várady, 2011).

III. Koszovó jelenlegi biztonságpolitikai helyzetének bemutatása

Belső kihívások

Koszovó vonatkozásában, mint azt az ország történelme és a délszláv háborúk kapcsán, valamint a világ több országához hasonlóan egyik legnagyobb és legállandóbb probléma az *etnikai feszültségek*. Az ország viszonylatában nehéz hiteles népességi adatokat találni, ugyanis amit albán részről a kormány hirdet ki azon többnyire csak az albán nemzetiség állapítható meg hitelesen. A tapasztalat az, hogy ezeken a népszámlálásokon a szerb kisebbség vagy nem vesz részt, vagy nem valós lélekszámban vesz részt. Tapasztaltam az, hogy Észak-Koszovóban a több évtizedes nyomás és vitatott hovatartozás miatt a szerb állampolgárok eléggé elutasítóak, zárkóztak mindennemű segítség (kivéve Szerbiát), kapcsolatteremtés, akár felmérés terén. Több esetben tapasztaltam az észak-koszovói régiókban (Leposavic, Zvecan, Észak-Mitrovica), hogy ezen területek sokkal fejletlenebbek még koszovói viszonylatban is. Fontos megemlítenem, ezen területek vonatkozásában, hogy itt mindenhol csak szerb zászlókkal találkozhattunk és néhány helyet leszámítva, inkább az szerb dínárt vallották saját pénznemüknek, ami mindmáig vitatott az ország területén. Egy-egy kapcsolatteremtést is hasznosabb megtervezni, szervezni ezen régiókban az elutasítás, autonómiára való hajlamuk miatt. KFOR katonaként egy beszélgetésnél fontos volt kiemelni, mi magyar KFOR katonák függetlenek vagyunk, mi NATO-ként a békét őrizzük, számunkra mindegyik nemzetiség fontos az országban.

Egy másik nemzetiségi hovatartozását illetően érdekes nép, a goránok. Szláv nyelvről lefordítva a népcsoport jelentése, a magyarban a szlovákiai magyarokra is többször használt, „felvidékiek”. Ahogy az ábrán is látjuk elhelyezkedésük Dragash régió magas hegyeire, viszonylag járatlan területeire szűkül. Más országokban, mint például Észak-Macedónia és Albánia is ezeken a területeken élnek. A szunnita iszlám vallási felekezethez tartoznak. Ennek ellenére feszült a kapcsolatuk az albán lakossággal, a családok nem engedik a vegyes házasságot. A civil-katonai összekötők korábban Dragash régióban több gorán faluban fedeztek fel radikális iszlámot tanító sejteket, akik harciasabb nemzetiségük lévén jobbakként vették a közel-keleti harcokra, többen köztük az ISIS csapataiban harcoltak távol az országtól.

1. számú ábra: Koszovó etnikai térképe 2005-ben. Forrás:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Kosovo_ethnic_2005.png

(Letöltve: 2024.09.15.).

Nemzetközi kihívások

Kutatásomban a 2022-ben kirobbant rendszám vitán keresztül kívánom megvizsgálni az országra nehezedő nemzetközi kihívásokat. Koszovó 2008-ban kiáltotta ki függetlenségét Szerbiától, de Belgrád ezt azóta sem hajlandó elismerni, és továbbra is saját, déli tartományának tartja a többségében albánok lakta területet. Éppen ezért Szerbia nem ismeri el a koszovói dokumentumokat, és követeli szerbre cserélésüket.

Albin Kurti viszont határozottan kijelentette, hogy minden a kölcsönös elismerésen múlik, vagyis, ha Szerbia elismeri Koszovó függetlenségét, akkor a koszovóiak hozzáállása is megváltozik majd.

Az eredeti elképzelés szerint minden Koszovóba belépő, szerbiai rendszámú autó ideiglenes koszovói táblát kapott volna, ám végül csak a Koszovóban élő szerbeket kötelezték cserére.

A szerb sajtó közlése szerint eddig mindössze egy tucatnyian cserélték le a rendszámú autójukat.

Vjosa Osmani koszovói elnök korábban kijelentette, hogy Pristina lépései nem a koszovói szerbek ellen irányulnak, pusztán a törvényeket, illetve a Szerbia és Koszovó között 2013-ban brüsszeli közvetítéssel megkezdett párbeszéd során megszületett megállapodásokat szeretnék betartatni.³ A hír után körülbelül egy hónapra megállapodott Szerbia és Koszovó vezetése a rendszámú autók kapcsolatos vitában. A jövőben Belgrád nem fog koszovói városok betűjelével ellátott rendszámokat kiállítani, Pristina pedig nem fogja megkövetelni a szerb rendszámú autóktól a koszovói regisztrációt ahhoz, hogy beléphessenek az országba.⁴

Jelentősebb nemzetközi szervezetek bemutatása Koszovó biztonságának megőrzése érdekében

A koszovói válság történetében az újabb fordulópontot az 1995-ös daytoni egyezmény jelentette, amely rácafolta a koszovói albánok várállásait. Az egyezmény a határok sérthetlenségének alapján állt fenn, így szertefoszlatta az albánok reményét arra, hogy a boszniai konfliktus lezárása precedenst teremthet számukra (Juhász, 2008). Az albán lakosság a szerbek irányította közigazgatási intézményeket nem ismerte el, gyerekeiket saját anyanyelvi iskolákba járaták és minden lehetséges módon próbáltak ellenállni az atrocitásoknak. Mivel csendes protestálásuk hosszútávon nem vezetett eredményre és helyzetük javulása reménytelennek látszott, egyre inkább előretörték a radikális szemléletek, és az Albán Felszabadítási Hadsereg (UCK) nevű gerillaszervezet különböző fegyveres akciókat szervezett és hajtott végre a központi kormányzat intézményei és rendfenntartó erői, a szerb kisebbség, sőt a velük szimpatizálók ellen is. A szerb erők

³ Újra fellángolhat a koszovói határvita. <https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/10/ujra-fellangolhat-a-koszovoi-hatarvita> (Letöltve: 2024.10.24.).

⁴ Lezárult a szerb-koszovói rendszámvíta, megegyeztek a felek. <https://hu.euronews.com/2022/11/24/lezarult-a-szerb-koszovoi-rendszamvita-megegyeztek-a-felek> (Letöltve: 2024.10.24.).

felvették a harcot a szeparatistákkal, aminek következményei súlyos etnikai tisztogatások, sok civil áldozat és nagy elvándorlás lettek. Egyes becslések szerint az otthoniakat elhagyó menekültek száma megközelítette a fél milliót. A helyzet komoly krízissé fajult és már mindennapossá váltak a nyílt fegyveres összetűzések. Az emberi jogok komoly megsértése miatt az ENSZ már vizsgálta békefenntartók küldését a helyszínre, de az elhúzódó előkészületek során a helyzet tovább romlott és a NATO beavatkozásra szánta el magát, 1999. március 24-től 76 napon keresztül ENSZ felhatalmazás nélküli légicsapásokat mért szerb célpontokra. A szerb kormánynak engednie kellett, és a KFOR (Kosovo Force) működése kezdetét vette (Juhász, 2016).

EULEX KOSOVO, Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról

1. cikk

A misszió

- (1) Az EU létrehozza az Európai Unió koszovói jogállamiság-misszióját, az EULEX KOSOVO-t (a továbbiakban: EULEX KOSOVO).
- (2) Az EULEX KOSOVO a 2. cikkben meghatározott megbízással összhangban működik és a 3. cikkben meghatározott feladatokat hajtja végre.

2. cikk

Megbízás

Az EULEX KOSOVO segíti a koszovói intézményeket, igazságügyi hatóságokat és büntetőszerveket a fenntarthatóság és elszámoltathatóság megteremtésére irányuló erőfeszítéseikben, továbbá a független, többnemzetiségű igazságügyi rendszer, valamint a többnemzetiségű rendőrségi és vámszervek továbbfejlesztésében és megerősítésében, biztosítva azt, hogy ezek az intézmények mentesek legyenek a politikai befolyástól, és megfeleljenek a nemzetközileg elismert normáknak és az európai legjobb gyakorlatoknak. Az EULEX KOSOVO – az Európai Bizottság támogatási programjaival teljeskörűen együttműködve – felügyelet, iránymutatás és tanácsadás révén hajtja végre megbízását, bizonyos végrehajtási jogkörök fenntartásával.

3. cikk

Feladatok

A 2. cikkben meghatározott megbízás teljesítése érdekében az EULEX KOSOVO:

- a) bizonyos végrehajtási jogkörök fenntartása mellett figyelemmel kíséri a koszovói

- hatóságok munkáját, részükre iránymutatást és tanácsadást nyújt a szélesebb értelemben vett jogállamisághoz kapcsolódó minden területen (beleértve a vámszerveket is);
- b)biztosítja a jogállamiság, a közrend és a közbiztonság fenntartását és előmozdítását, többek között – szükség esetén – a Koszovóban jelen lévő, megfelelő nemzetközi polgári hatóságokkal konzultálva, az illetékes koszovói hatóságok által hozott operatív határozatok visszavonásával vagy semmissé nyilvánításával;
- c)segíti annak biztosítását, hogy valamennyi koszovói jogállami szerv, beleértve a vámszerveket is, politikai befolyástól mentes legyen;
- d)biztosítja, hogy – adott esetben a koszovói nyomozókkal, ügyészekkel és bírakkal együtt vagy függetlenül működő nemzetközi nyomozók, ügyészek és bírák – az alkalmazandó joggal összhangban megfelelően kivizsgálják a háborús bűncselekményeket, a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a korrupció eseteit, a népcsoportok közötti bűncselekményeket, a pénzügyi/gazdasági bűncselekményeket és egyéb súlyos bűncselekményeket, azokkal kapcsolatban eljárást indítsanak, határozatot hozzanak és azt végrehajtsák, beleértve megfelelő esetben a rendőri és ügyészi hatóságok közötti együttműködési és koordinációs struktúrák létrehozását is;
- e)hozzájárul az együttműködés és a koordináció megerősítéséhez a bírósági eljárás egésze folyamán, különösen a szervezett bűnözés területén;
- f) hozzájárul a korrupció, a csalás és a pénzügyi bűncselekmények elleni küzdelemhez;
- g)hozzájárul a koszovói korrupcióellenes stratégia és korrupcióellenes cselekvési terv végrehajtásához;
- h)az illetékes koszovói hatóságoktól függetlenül vagy azokat támogatva – a megfelelő tanácsai ügynökségekkel konzultálva – más feladatokat is vállal a jogállamiság, a közrend és a közbiztonság fenntartásának és előmozdításának biztosítása érdekében;
- i) valamennyi tevékenysége során tiszteletben tartja az emberi jogokkal és a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítésének elvével kapcsolatos nemzetközi normákat.⁵

⁵ A Tanács 2008/124/KKBP együttes fellépése (2008. február 4.) az Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról, EULEX KOSOVO. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2008.042.01.0092.01.HUN&toc=OJ%3AL%3A2008%3A042%3ATOOC (Letöltve: 2024.06.17.).

2. számú ábra: EULEX főbb működési területei Koszovóban. Forrás:

<https://www.eda.admin.ch/civpol/en/home/einsaetze/previous-missions/eulex-kosovo.html> (Letöltve: 2024.12.18.).

Ahogy fentebb olvasható az EULEX az Európai Unió saját missziója Koszovóban, amely főként rendőrökből és igazságügyi alkalmazottakból áll. Feladatiból is látszik, hogy a rendfenntartás, az igazságszolgáltatás megreformálása, a bűnözés minél magasabb fokú csökkentése, a vámszabályok, árukereskedelmi szabályok „európaiasítása”. Mind a mai napig látható, hogy ez egy nyugat-balkáni országban, többek között egy teljesen más kulturális, és vallási környezetben nem egyszerű feladat. Ellenben ezen kérdések rendezése nélkül nagyon lassú a haladás Nyugat-Európa fejlett országai felé.

EBESZ misszió Koszovóban (1999–)

Koszovóban, az EBESZ és az ENSZ által biztosított Koszovói Rendőr Akadémián 2000-től oktattak magyar rendvédelmi szakembereket. Az iskolán, annak nemzetközi irányítása idején 20 fő magyar rendvédelmi szakember tanított. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1244. határozatával hozta létre az új koszovói rendőrség kiképzésére Vushtri/Vucitr a Koszovói Rendőri Szolgálat Iskoláját. Az iskola az EBESZ szervezésében és felügyeletével, az általa toborzott nemzetközi oktatógárdával működött 1999-től és 2006 végéig az iskola több mint 7000 fő kiképzését hajtotta végre. Az EBESZ feladata Koszovóban a törvényesség, az

emberi jogok és a jogállamiság erősítésének segítése volt. Jelenleg a misszió fő feladata a belügyminisztérium, a rendőrség és a többi rendvédelmi szerv, a bíróság és az ügyészség számára jogi és stratégiai tanácsadás, képzés, valamint annak megfigyelése, hogy a rendvédelmi szervek betartják ezekben a nemzetközi emberi jogi követelményeket (Boda, 2019).

Ahogy az EULEX, így az EBESZ is főként a jogállamiság és az igazságszolgáltatás megreformálására hivatott. A különbség a két szervezet, hogy míg az EULEX misszióval az Európai Unió az Unióba való beintegrálódást tűzi ki céljául és a belpolitikai berendezkedést az EU tagállamai felé közelíti, addig az EBESZ célja a kelet-nyugati párbeszéd rendezését, egységes, biztonságos Európa felé haladást tűzte ki célul.

UNMIK: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo

Az ENSZ Átmeneti Közigazgatási Missziója Koszovóban (UNMIK: United Nations Mission in Kosovo) 1999 nyarán kezdődött és kis létszámmal ugyan, de a mai napig működik. Az ENSZ itt kettős rendfenntartói stratégiát követett: átmenetileg biztosította a közrendet és közbiztonságot, végezte a rendfenntartói és bűnüldözői munkát, másrészt folyamatosan fejlesztette és képezte a helyi rendőrséget. Itt az ENSZ rendőrségé volt a főszerep, amit az is jelezett, hogy az ENSZ főtitkár különmegbízottjának az egyik helyettese felügyelte Koszovó rendvédelmét és igazságszolgáltatását. Az ENSZ rendőrség főkapitánya 52 ország több mint 4000 rendvédelmi szakemberét irányította. A misszió sajátossága volt, hogy itt fegyveres rendőri, rendvédelmi végrehajtói feladatokat kellett ellátni, ezért a rendőrfőkapitány tömegdemonstrációk kezelésére, terrorellenes feladatokra kiképzett különleges rendvédelmi alakulatokkal is rendelkezett. Magyar rendőrök és határőrök 1999–2002 között 10 fővel, 2002–2004 júliusa között 5 fővel, 2005-től ismét 10 fővel vettek részt az itteni békefenntartói feladatokban. A missziós feladatok túlnyomó többsége át lett adva az Európai Uniónak, de az UNMIK még jelen van, és így a magyar rendőrség is két fővel képviselteti magát. A misszióban dolgozó ENSZ rendőrök feladata a nemzetközi rendőri együttműködés (INTERPOL) biztosítása a koszovói rendőrség számára (Boda, 2019).

ENSZ 1244 (1999) számú határozata

A koszovói válság rendezése érdekében az alábbi elvekben szükséges a megegyezés:

1. A koszovói erőszak és elnyomás haladéktalan és ellenőrizhető befejezése.
2. Valamennyi katonai, rendőri és félkatonai erő gyors menetrend szerinti, ellenőrizhető kivonása Koszovóból.
3. Olyan hatékony nemzetközi polgári és biztonsági jelenlétek telepítése Koszovóba az ENSZ égisze alatt, akár az Alapokmány VII. fejezete alapján eljárva, amelyek képesek a közös célkitűzések elérésének biztosítására.
4. A nemzetközi biztonsági jelenlétet az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének jelentős részvételével felálló egységes parancsnokság és irányítás alatt kell telepíteni, és fel kell hatalmazni arra, hogy biztonságos környezetet teremtsen minden koszovói személy számára, és elősegítse valamennyi menekült és otthonát elhagyó személy biztonságos hazatérését.
5. Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának döntése alapján, a nemzetközi polgári jelenlét részeként ideiglenes igazgatás létrehozása Koszovó számára, amely igazgatás lehetővé teszi Koszovó lakossága számára, hogy érdemi autonómiát élvezzen a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságon belül. Az ideiglenes igazgatásnak el kell látnia az átmeneti kormányzás feladatát, miközben létrehozza az ideiglenes demokratikus önkormányzat intézményeit, és felügyeli azok fejlődését, a békés és normális élethez szükséges körülmények valamennyi koszovói lakos számára történő biztosítása céljából.
6. A kivonulást követően, jugoszláv és szerb egységek megegyezés szerinti része engedélyt kap a visszatérésre az alábbi feladatokat ellátása céljából: – összeköttetés biztosítása a nemzetközi polgári misszió és a nemzetközi biztonsági jelenlét között; – az aknamezők megjelölése és mentesítése; – jelenlét fenntartása a szerb kulturális örökségek területén; – jelenlét fenntartása a kulcsfontosságú határátkelőhelyeken.
7. Minden menekült és otthonát elhagyó személy biztonságos és szabad visszatérése az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának felügyelete alatt, valamint a humanitárius segítségnyújtó szervezetek akadálytalan eljuttatása Koszovóba.
8. A koszovói érdemi önkormányzatról szóló ideiglenes politikai keret-megállapodás kidolgozásához vezető politikai folyamat, a Rambouillet-i egyezmény, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a térség más országai szuverenitása és területi épsége elveinek, valamint a KFH lefegyverzésének maradéktalan figyelembevételével. A felek közötti rendezésről folytatott tárgyalások nem késleltethetők, vagy szakíthatják meg a demokratikus önkormányzat intézményeinek felállítását.

9. A válság sújtotta térség gazdasági fejlődésének és stabilizációjának átfogó megközelítése. Ez magában foglalja a Délkelet-európai Stabilitási Paktum széleskörű nemzetközi részvétellel történő végrehajtását a demokrácia, a gazdasági jólét, a stabilitás és a regionális együttműködés további elmozdítása érdekében.
10. A katonai műveletek felfüggesztése feltételezi a fenti elvek, valamint korábban megnevezett és az alábbi lábjegyzetben felsorolt egyéb elemek elfogadását.⁶

Az ENSZ, mint a világ legnagyobb nemzetközi szervezete hivatott a világ konfliktusos gócpontjain hivatott a béke alapjainak kidolgozására, fenntartására, és ellenőrzésére nagyhatalmaktól függetlenül. Míg a Biztonsági Tanácsban megtaláljuk a nagyhatalmokat, addig a végrehajtói szerepkörben az ENSZ további, kisebb tagállamait találjuk meg a válságövezetekben. Véleményem szerint ez tudja igazán biztosítani a pártatlanságot.

KFOR, a Koszovói NATO Haderő

A NATO legrégebbi művelete jelenleg a KFOR, amely Koszovóban biztosítja a békemegállapodás feltételeit 1999 óta. A 20 éves művelet jogi alapját az ENSZ BT 1244/1999. határozata, illetve a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Koszovó közötti katonai-technika megállapodás képezi. A KFOR kezdeti feladatai közé a menekültek visszatérésének támogatása, újjáépítés és aknamentesítés, határvédelem, fegyvercsempészet felderítése, fegyverek, lőszer és robbanóanyagok begyűjtése, megsemmisítése, valamint a civil intézmények támogatása tartozott. Kiemelt jelentősége van a kisebbségek védelmének (például járőrök alkalmazása a kisebbségi lakta enklávák körzetében, ellenőrző-áteresztő pontok üzemeltetése, kisebbségi csoportok kísérése), a vallási, örökségi helyek (kolostorok) védelmének, továbbá az adományok szétosztásának. A NATO 2008 júniusában bővítette a KFOR feladatait, például a Koszovói Biztonsági Erők és az azt ellenőrző civil struktúra létrehozásának támogatásával. A KFOR a koszovói biztonsági szervezetek képességfejlesztése érdekében 2017-ben létrehozta a tanácsadói feladatokat ellátó NATO Advisory and Liaison Team-et (NALT). A NALT egyesítette a NATO Liason and Advisory Team-et (NLAT), amely a 2013-tól működőképes koszovói biztonsági erők (KSF) támogatásával foglalkozott, a NATO Advisory Team-mel (NAT), ami a Koszovói Biztonsági Erők (KSF) civil kontrollját gyakorló civil szervezet

⁶ ENSZ 1244 (1999) számú határozata. <https://epa.oszk.hu/00000/00036/00070/pdf/100-109.pdf> (Letöltve: 2024.09.02.).

létrehozását felügyelte. Fontos feladata a KFOR-nak továbbá az EU közvetítéssel megvalósuló Belgrád–Pristina Normalizálódási Megegyezés támogatása (Szenes, 2019).

3. számú ábra: KFOR összevont regionális parancsnokságok (JRD) diszlokációja. (Forrás: <https://www.researchgate.net/profile/Vladislav-Sotirovic/publication/236852764/figure/fig25/AS:669416115159056@1536612647241/Administrative-division-of-Kosovo-Metohija-by-KFOR-NATO-troops-into-five-occupation.ppm> (Letöltve: 2024.09.04.).

A KFOR fő erőit két többnemzeti dandársoport képezi: az MNBG Kelet a Bondsteel táborban (keretnemzet USA), az MNBG Nyugat pedig Pec-ben helyezkedik el (vezető nemzet Olaszország). A főerők tevékenységét kettő többnemzeti zászlóaljharccsoport (MNBG), egy többnemzeti rendőri speciális egység (MSU), valamint a magyar KFOR tartalék manőver-zászlóalj alkotja.

A műveletnek még hosszú távú perspektívája van, hiszen a szerb–koszovói rendezés esélyei 2018 végén a mélyponton voltak. Hasim Thaci területcserés megoldási javaslata nem nyerte el a még a koszovói albánok többségi támogatását sem. A koszovói biztonsági erők hadsereggé történő átalakításának pristinai szándéka újabb politikai feszültségforrást jelent, amely erősebb NATO politikai és katonai „felügyeletet” igényel (Szenes, 2019).

4. számú ábra: *KFOR művelet hivatalos jelzése.* (Forrás:

<https://www.fotw.info/images/n/nat-kfor.gif> (Letöltve: 2024.09.04.).

2022 észak-koszovói blokádkkal terhelt augusztusa, majd ősze, illetve az ukrajnai háború jelentette momentum (részben) új keretet adott a Belgrád–Pristina-dialógusnak is. A nemzetközi közösség felismerte, hogy mind a facilitátorok, mind a tárgyalófelek részéről nagyobb hajlandóság mutatkozhat az addig lényegében tetszhalott állapotban lévő dialógus előmozdítására, így a nemzetközi nyomás már nem csak Koszovóra esett. A 2022 nyarának eseményeire jelen elemzés nem tud kitérni, azonban mindenképp megemlítenő, hogy előtérbe került az akkor még magyar parancsnokság alatt működő KFOR szerepe, visszajelzések szerint a kiegyensúlyozott magyar mediátori szerepet az albán és a szerb fél is értékelte. 2022 ősze óta keringett a médiában az úgynevezett „német–francia terv”, amelyet a Koszovó és Szerbia közötti kapcsolatok normalizálására szövegeztek az európai hatalmak, s amelynek azonban pontos tartalmát a nagyközönség nem ismerte, arra csak különböző nyilatkozatokból lehetett következtetni. Végül 2023 februárjában írta alá Vučić és Kurti az európai tervet, amelyet márciusban egy *roadmap* elfogadása követett a végrehajtást illetően. A megállapodás előírja a függetlenség, autonómia, területi integritás, valamint egymás nemzeti szimbólumainak a tiszteletben tartását. Szerbia továbbá vállalja, hogy nem akadályozza Koszovó tagfelvételi kérelmét nemzetközi intézményekbe. A megállapodás konkrét rendelkezéseket és garanciákat is tartalmaz a koszovói szerb

közösség öngazgatásának biztosítására. A pozitív eredmények ellenére azonban nem értékelhető egyelőre sikerként a megállapodás; mindkét fél részéről a belpolitikai reakciók vegyesek voltak, így a végrehajtást illető politikai akarat kérdéses. Különösen igaz ez az a koszovói szerbek részére előírányzott önkormányzatiság szintjének meghatározására és kidolgozására, így Észak-Koszovó továbbra is viszonyítása pontja a dialógusnak (Ármás, 2022).

IV. A Balkán biztonsági dinamikája

A biztonságban bekövetkezett paradigmaticus változások a hibrid fenyegetés és a hibrid háború jelenségében csúcsosodnak ki. Az államok közötti korlátozott katonai konfliktusok, a terrorizmus – és azon belül a legveszélyesebbnek ítélt Iszlám Állam (ISIS) – globális térnyerése módosította a biztonságról alkotott nyugati felfogást. A válságokkal kapcsolatos ellentétek, feszültségek és szembenállás megváltoztatta a modern államok működésének környezetét, módosította az államok, régiók, piacok és civil társadalmak közötti hatalom- és munkamegosztást, előtérbe hozta a fegyveres erők és rendvédelmi szervek tevékenységét. Az is világossá vált, hogy a globalizáció nem egy homogén folyamat, mert paradox módon fellelhetők benne a konvergencia és a divergencia folyamatai és jelenségei. A kölcsönös összekapcsolódás és a globális „öntudat” mellett megerősödtek a polarizáció, a partikularizmus, a nacionalizmus, az etnicizmus és az antiglobalizmus hídfőállásai is (Szenes, 2017).

2009 októberében az Európai Bizottság a tagjelölt és potenciális tagjelölt országok előrehaladásáról szóló éves jelentésében megjegyezte, hogy Koszovó komoly kihívásokkal néz szembe, beleértve a jogállamiság biztosítását, a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelmet, valamint az adminisztratív kapacitás megerősítését, valamint a szerb és más kisebbségek védelme. Az EU-tagságról szóló tárgyalások csak azt követően kezdődnének meg, hogy Koszovó benyújtja a kérelmét, és hivatalos tagjelöltté válik. Enver Hoxhaj, Koszovó külügyminisztere azt javasolta, hogy az EU egyszerre vegye fel Szerbiát és Koszovót, mert attól tartanak, hogy Szerbia első felvétele esetén megvétózhatják Koszovó tagságát.

2014 májusában Hoxhaj azt mondta, hogy Koszovó célja az, hogy egy évtizeden belül EU-tag legyen. 2018 májusában az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztét betöltő Bulgária adott otthont a Nyugat-Balkánról szóló csúcstalálkozónak, amelynek célja a hat ország csatlakozásának megkönnyítése volt, ideértve a fokozott regionális biztonsági együttműködést és a regionális összeköttetést. Figyelemre méltó volt, hogy a csúcstalálkozón inkább a „partnerekre”, mint az államokra hivatkoztak: ez azt a kérdést tükrözi, hogy Koszovót csak részben ismerik el államként. Az Európai Bizottság érzékeny a kérdésre, amellyel Federica Mogherini, az EU főképviseelője/alelnöke az Európai Parlament nyugat-balkáni stratégiáról szóló plenáris ülésén beszédében foglalkozott: „Közös, egyértelmű, konkrét perspektíva az Európai Unió számára a hat partner

mindegyikének az integrációja a saját tempójában, sajátosságaival és különböző feltételekkel, de az irány egyértelmű és egy."

2022. március 3-án a koszovói parlament határozatot fogadott el, amelyben arra kérte a kormányt, hogy „tegyen meg minden szükséges lépést a NATO-hoz, az Európai Unióhoz, az Európa Tanácshoz és más nemzetközi szervezetekhez való csatlakozás érdekében”. 2022 júniusában Koszovó miniszterelnöke, Albin Kurti kijelentette, hogy tervei szerint az év végéig hivatalosan is benyújtja tagsági kérelmét. 2022. december 15-én Koszovó hivatalosan is benyújtotta európai uniós tagság iránti kérelmét.⁷

⁷ Accession of Kosovo to the European Union.
https://en.wikipedia.org/wiki/Accession_of_Kosovo_to_the_European_Union (Letöltve: 2024.10.24.).

V. Magyarország és Koszovó kapcsolatai

A KFOR közbiztonsági szerepe mára lecsökkent, hivatalosan csak a „harmadik reagáló erő” Koszovóban a helyi rendőrség és az Európai Unió rendőri és igazságszolgáltatási missziója (EULEX) után. Az EULEX azonban nem rendelkezik a második reagáló erő feladatának ellátásához szükséges képességgel, ezért a valóságban a KFOR Taktikai Manőver Zászlóalja jelenik meg mindenhol, ahol a helyi rendőrség ereje vagy tekintélye nem elegendő. A KFOR jelenléte biztonsági garanciát jelent a koszovói szerbeknek, ezért kissé mára Belgrád a NATO koszovói missziójának egyik fő támogatójává vált. Ennek hátterében persze nem kizárólag biztonsági megfontolások, hanem politikai megfontolások is állnak. Amíg ugyanis a nemzetközi békefenntartó misszió a Koszovói Köztársaság területén tartózkodik, addig annak szuverenitása nem tekinthető teljesnek és korlátatlannak. Belgrád például egy korábbi szóbeli megállapodásra hivatkozva, ragaszkodik ahhoz, hogy a pristinai kormány csak akkor küldhet bármilyen fegyveres egységet az észak-koszovói területekre, ha erről előzetesen értesítette a KFOR parancsnokát. A békefenntartó erők élén jellemzően olasz, német és francia tábornokok álltak az első 15 évben. 2013 és 2021 között azonban ez a pozíció nyolc évre olasz „hitbizománnyá” vált, ami részben annak volt köszönhető, hogy ebben az időszakban az EU tagállamai közül Róma járult hozzá legnagyobb erővel a misszióhoz. Az első olasz jelzések 2016-ban érkeztek annak lehetőségéről, hogy esetleg átadnák a KFOR parancsnoki pozícióját egy magyar tábornoknak. Ennek alapját mindenképpen a magyar katonai hozzájárulás, a KFOR Harcászati Tartalék Zászlóalj (KTRBN) teremtette meg. Ez a kezdetben a portugálokkal közösen feltöltött egység 2017-től magyar irányítás alá került, amivel a békefenntartó misszióknak adott hozzájárulásunk láthatósága számottevően megnövekedett. Bár ezt a jelzést Pristinában a KFOR élén szolgáló olasz tábornokok többször megismételték az oda akkreditált magyar nagykövetnek, a római vezetéssel 2017–2019-ben folytatott hivatalos tárgyalások sokáig nem vezettek sikerre. Eredményt végül a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve a Honvédelmi Minisztérium közös, összehangolt fellépése hozott 2020-ban. Mindennek köszönhetően 2021 októberétől Kajári Ferenc vezérőrnagy lett az első magyar COMKFOR. Ő az első magyar tábornok, aki egy nemzetközi békefenntartó misszió parancsnoki pozícióját betöltötte. Ez már csak azért is komoly felelősség átruházását jelentette, mert 2022-re a KFOR lett a legnagyobb NATO-misszió. Ráadásul a Kajári tábornok parancsnoksága alatt álló 3600 fő nemcsak a koszovói, hanem a szélesebb balkáni stabilitás megőrzésében is kulcsszerepet kapott. Szükség esetén

ugyanis a KFOR-nak segítségnyújtási kötelezettsége van az EU-békefenntartók (EUFOR) felé Bosznia-Hercegovinában. Az 1990-es évek jugoszláv háborúi nemcsak biztonságpolitikai kihívást, hanem számottevő gazdasági károkat is okoztak Magyarországnak. Az albán és szerb nacionalizmus Koszovóért folytatott küzdelme másfél évszázada tart, és nem lehet biztosan látni a végét. Amit biztosabban állíthatunk, hogy Magyarország érdekét csakis a térség stabilitása szolgálja jelen pillanatban, amit kitartó hozzájárulásunk a KFOR 23 éves munkájához híven tükröz. A másik gondolat, amit megfogalmazhatunk, hogy a parancsnoki pozíció megszerzése egy számunkra ennyire fontos területen, kiváló példája lett annak, hogyan kell érdekeinket és elkötelezettségünket világossá és látványossá tenni a multilaterális katonadiplomácia területén (Márkus, 2022).

VI. Koszovó biztonságpolitikai helyzetének hatásai Magyarországra

A radikális iszlám nézeteket valló, esetenként külföldön harcoló személyek megfigyelése elsősorban a Koszovói Hírszerző Ügynökség, illetve a Koszovói Rendőrség hatáskörébe tartozik. (Létszámukat tekintve az Iszlám Állam támogatói nincsenek sokan Koszovóban, de az összlakossághoz viszonyított arányuk itt a legmagasabb a Nyugat-Balkánon.) A visszatérő harcosok számára jól működő programot dolgoztak ki. 2-3 év börtönbüntetést követően pszichológus szakértők bevonásával döntenek arról, hogy az illető visszaintegrálható-e a koszovói társadalomba.⁸

Sok más országhoz hasonlóan a Koszovói Köztársaság is szembesült az erőszakos szélsőségesség fokozódásával, különösen a valláshoz kapcsolódó szélsőségességgel. Vallásilag az egyik legtoleránsabb társadalomnak tartott Koszovó polgárai és társadalma példátlan radikalizálódásának volt tanúja, ahol egyes egyének vallásilag szélsőséges szokások szerint viselkednek. Valójában 2012 óta megnőtt a radikalizálódott egyének száma, és aggodalomra ad okot a muszlim közösségben befolyásuk növekedése, mivel hajlamosak szélsőséges akciókat folytatni az iszlám nevében. A vallásilag toleráns társadalomból Koszovó azt tapasztalta, hogy több mint 300 polgára csatlakozott az úgynevezett ISIS terrorszervezethez, amelyet „a legmagasabb egy főre jutó aránynak tartanak Európában, a közeli Boszniával együtt”.

Sokan elmentek a közel-keleti országokba, és csatlakoztak az úgynevezett ISIS-hez, és ott haltak meg, és többen visszatértek hazájukba vagy lakóhelyük szerinti országukba. Ami még aggasztóbb, az a hazatérők ténye, akik nemcsak a radikalizálódott iszlám eszméjét, valamint a radikális eszmék befolyásolására és terjesztésére irányuló erőfeszítéseket hozzák vissza, hanem készségesen térnek vissza olyan bűncselekmények és atrocitások elkövetésére, amelyek akár a terrorizmus mértékét is elérhetik. Inkább az intézményesült szélsőségesség aggasztóbb, mivel hosszú távú hatása miatt veszélyesebb. Ez utóbbi nem tűnik lehetségesnek Koszovóban (Sinan, 2017).

⁸ Koszovó 2018? Biztonságpolitikai körkép. <https://biztonsagpolitika.hu/elemzesek/koszovo-2018-biztonsagpolitikai-korkep> (Letöltve: 2024.09.02.).

A nemzeti biztonsági stratégia világképe

Az új nemzeti biztonsági stratégia a nemzetközi biztonsági trendeket, folyamatokat figyelembe véve megalapozottan méri fel Magyarország helyzetét a nemzetközi rendszerben, világképe pedig reálpolitikai, amely számításba veszi a különböző szereplők hatalmi képességeit és lehetőségeit. Mint azt 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat 1. pontja is rögzíti, „az új kihívások alapja a formálódó, többpólusú világrend, a nemzetközi szereplők kapcsolatait befolyásoló szabályok átalakítására való törekvés, a biztonsági kihívások változó arculata”, miközben „biztonsági környezetünk változásai olyan gyorsak, mélyrehatóak és alapvetőek, hogy egy új világrend kialakulásáról beszélhetünk”. Így a formálódó világrendnek általános értelemben az egyik leginkább meghatározó jellemzője, hogy „a biztonságunkat befolyásoló folyamatok kialakulása, fejlődésük és hatásuk nehezen jelezhető előre, és ez növekvő bizonytalanságot eredményez”, és „fokozatosan erősödik a különböző globális és regionális hatalmi centrumok közötti versengés”.

A stratégia világképével, illetve jövőképével kapcsolatban meghatározó, hogy a globális biztonsági helyzet romló tendenciájával, biztonsági környezetünk jellemzőinek fokozatos romlásával számol, „amelynek fő elemei: a váratlanság, a változékonyság, az összetettség, a hatalmi centrumok közötti növekvő versengés, a globális közjavak újraosztásának szándéka, a klímaváltozás, a szűkebb régiók geostratégiai kihívásai stb.” – amely tényezők összességében arra sarkallják a kormányzatot, hogy rugalmas megelőzési és reagálási képességeket alakítson ki számos területen (Csiki & Tóth, 2020).

A korábbi stratégiákhoz hasonlóan és a 21. század kihívásainak megfelelően az Nemzeti Biztonsági Stratégia biztonságértelmezése átfogó. Mint azt a 8. pont tételesen is rögzíti: „Magyarország és a magyar állampolgárok mindenoldalú – politikai, gazdasági, pénzügyi, társadalmi, technológiai, környezeti, egészségügyi, katonai, rendészeti, információs és kibertérbeli – biztonsága”, illetve az e dimenziókban megjelenő kihívások és fenyegetések elleni védekezés, az ezekkel szembeni felkészülés képezi a tárgyát.

A stratégia földrajzi fókusz a kihívások tekintetében Magyarország közvetlen biztonsági környezete, azaz a Kárpát-medence és Közép-Európa, amin túlmenően a stabilitás kivetítése a cél a Nyugat-Balkánon, Kelet-Európában, a Közel-Keleten és a Száhel-övezetben. Az ország nemzetközi hatalmi képességeire tekintettel ez a fókusz racionális és indokolt – egyúttal nagymértékben lefedi azokat a kihívásokat is, amelyek közvetve befolyásolhatják biztonságunkat. Szélesebb értelemben természetesen számol azokkal a nemzetközi kihívásokkal is, amelyek globálisak (globális éghajlatváltozás, nemzetközi gazdasági rend-

szer), vagy jellegükből adódóan nem köthetők földrajzi tér(ségek)hez (kibertér) (Csiki & Tálás, 2020).

Fontosabb üzleti és külkereskedelem tudnivalók

- Koszovó erősen importfüggő ország, ezért a külkereskedelmi mérleg hiánya jelentős. Az ipari termelés csak alacsony százalékban járul hozzá a gazdasági növekedéshez. Az informális gazdaság súlya jelentős, a GDP közel 1/3-a.
- Az ország nagyszámú fiatal és képzett munkaerővel rendelkezik, amely magas szinten beszéli az angolt és gyakran több más nyelvet is. A munkanélküliségi ráta a régióban a legmagasabb, leginkább a fiatalok és a nők körében. Az átlagjövedelem alacsony, 478 EUR, a minimálbér 130 EUR a 35 év alatti munkavállalóknak és 170 EUR a 35 év felettieknek.
- A bankszektor a Koszovói Központi Bank felügyelete alatt működik, és 10 bankból áll: 8 külföldi és 2 hazai.
- A cégalapítás Koszovóban egyszerű és gyors. A Világbank indikációja alapján mindössze 10 nap alatt létre lehet hozni egy céget. Az országban 28 cégbejegyzési központ létezik, a legjelentősebb a fővárosban, Pristinában van.
- A 2014. évi külföldi befektetésekről szóló törvény életbe lépése óta, a külföldi tulajdonú cégek a hazaiakkal azonos jogokat élveznek. Nincs megkötés a tulajdonrész megosztását illetően sem, így egy külföldi cég koszovói leányvállalatához nem szükséges helyi partner, az lehet 100%-ban külföldi tulajdonban.
- Az ÁFA, a régióban a legalacsonyabb, 18%. Az életviteli termékekre és szolgáltatásokra 8%. Bizonyos termelő gépsorok, termeléshez szükséges alapanyagok, IT felszerelések, elektronikus és írott média eszközei mentesek az ÁFA alól.
- A vállalkozási adó 10 %-os és minden, 50.000 EUR éves forgalmat meghaladó cég számára fizetendő.
- A nyugdíjjárulék minimális mértéke a bruttó jövedelem 10%-a, amely egyenlő arányban megoszlik a munkavállaló és a munkaadó között. A törvénytervezet szerint a társadalombiztosítási járulék a bruttó jövedelem 7%-a lenne, amely szintén egyenlő arányban oszlana meg a munkavállaló és a munkaadó között, de ez a törvény ezidáig nem került elfogadásra.

- Az importot terhelő vámteher 10%. Ugyanakkor az EU-ból származó import vámok mértékét a Koszovó és az EU között érvényben lévő „Stabilizációs és Társulási Megállapodás” szabályozza.
- A jövedéki adó mértéke változó, és csak bizonyos termékekre vonatkozik: bor, cigaretta és egyéb dohány alapú termékek, olaj és egyéb italok, személygépkocsik és egyéb motoros járművek.
- A Koszovói Kereskedelmi és Iparkamara által 2018 évben közzétett felmérés szerint, az alábbi legjelentősebb akadályok állnak az országba befektetni szándékozók előtt:
 - az informális gazdaság konkurenciája (61%)
 - az energiaellátás megbízhatatlansága (51%)
 - az elektromos áram ára (50%)
 - a magas kamatlábak (38%)
 - a vevők késedelmes fizetése (32%)
 - a korrupció (28%)
 - alacsony megtérülés (26%)
 - alacsony kereslet (25%)
 - üzleti terv hiánya (24%)
- A legtöbb befektetés azokból az országokból érkezik, ahol a legnagyobb számú koszovói diaszpóra él: Németország, Svájc, Szlovénia, Ausztria
- A külföldi befektetések megoszlása ágazatonként: ingatlan szektor: 34%, pénzügyi szolgáltatások: 17%, ipar: 12%, építőipar: 11%, szállítmányozás és telekommunikáció: 9%.⁹

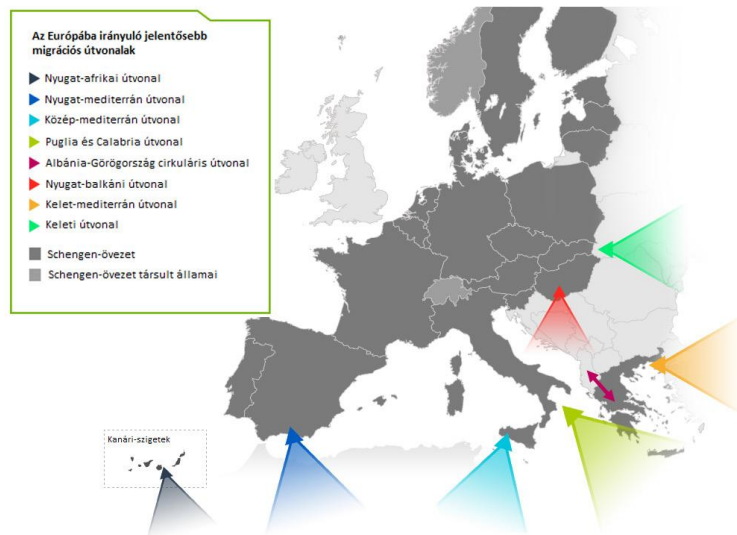
Határbiztonság és migrációs kihívások

A történelmi tapasztalatok jól mutatják, hogy az emberek migrációjának számos általános motiváló oka van. Ilyen lehet a kedvező *természeti* feltételek és adottságok kedvezőtlené válása, ami bekövetkezhet az éghajlati viszonyok megváltozásával, természeti katasztrófák, geológiai változások, de közvetlen emberi beavatkozás miatt is. A migrációnak lehetnek *gazdasági* okai is, amelyek közül a leggyakoribb és legjellemzőbb az

⁹ Gazdasági adatok Koszovóról. <https://pristina.mfa.gov.hu/page/gazdasagi-adatok-koszovorol> (Letöltve: 2024.10.24.).

alacsony életszínvonalú, alacsony jövedelmű, rossz egészségügyi helyzetben lévő, elmaradott területekről a gazdaságilag prosperáló területekre történő elvándorlás. Lehetnek olyan *demográfiai, társadalmi és szociális* okai is, mint a túlnépesedés, a családegyesítés, a jobb tanulási lehetőség vagy a munkavállalás. Mivel a piacgazdaság nemzetközi méretekben hatalmas egyenlőtlenségeket okozott a világ különböző térségei között, napjaink nemzetközi migrációjának ez utóbbiak a leggyakoribb motiváló tényezői, amit jól érzékeltet az a tény, hogy a migránsok között a 25–49 év közötti, munkaképes korosztály teszi ki a legnagyobb arányt. A külföldön dolgozó személyek hazautalásai ugyanis igen komoly gazdasági tényezőt jelentenek az elmaradottabb térségek és országok számára, ráadásul ezek jóval magasabbak, mint például az ide áramló hivatalos fejlesztési segélyek összege, de jóval stabilabbak az elmaradott térségekbe érkező magánbefektetéseknél is. A bevándorló munkavállalók hazautalásainak jelentőségét nem véletlenül hangsúlyozzuk: mivel sok helyen és sokszor a külföldi hazautalások jelentik az otthon maradt családok, családtagok egyetlen biztos bevételi forrását, az elvándorló csoportokat a többiek otthon maradásának zálogaként is értelmezhetjük.

A 20. század második felében egyre gyakoribbá vált a *politikai* jellegű migráció, vagyis az emberek a hátrányos megkülönböztetés, az elnyomás, az üldöztetés és a fegyveres konfliktusok előli menekülése vagy vándorlása más területekre, illetve országba. Ez a folyamat 1990 után jelentősen felerősödött, részben az országokon belüli konfliktusok számának növekedése miatt, részben viszont azért, mert napjainkban már a néhány száz fős fegyveres csoportok is tízezres nagyságrendű menekülthullámot képesek kiváltani. A telekommunikáció fejlődésének következtében a konfliktuszónák lakossága napjainkban általában már nem várja meg a fegyveresek érkezését, hanem tömegesen menekül el még azt megelőzően (Tálas & Etl, 2021).

5. számú ábra: Az Európába irányuló migrációs útvonalak. Forrás: Frontex, 2016.

Koszovóra napjainkban a gazdasági migráció a jellemző. Ugyan a koszovóiak, és a térség más országaiból elvándorolni kényszerülő emberek legfőbb letelepedési, munkavállalási célországa mind a mai napig is Németország és Nyugat-Európa fejlett országai. Ezek ellenére Magyarországon is találkozhatunk eredetileg albán, vagy koszovói albán munkavállalókkal, néhol ilyen érdekeltségű külföldi vállalatokkal.

A statisztikai adatok szerint Magyarország déli határkerítésénél előállított illegális határsértők komoly százalékkal a szír, afgán, bangladeshi menekültek mellett, koszovói állampolgárok. Elmondásuk szerint továbbra is egy jobb élet reményében, a néha fellángoló szerb nyomás miatt, illetve az országukban a szervezett bűnözés mindmáig szinte töretlensége miatt indulnak útnak.

VII. Elemzés és javaslatok

A jószomszédi kapcsolatok külpolitikai célként való megjelölése evidencia: a világ valamennyi állama hasonló formulákat alkalmaz külpolitikai stratégiáiban. Nehezíti a regionális megközelítések alkalmazását, hogy a bipoláris világrend felbomlását követően 1990-től fokozatosan Magyarország szomszéd államai átalakulásokon mentek keresztül, mind a jogállamiság, mind a területi hovatartozások tekintetében (Ukrajna, Szlovákia, Szlovénia, Horvátország, Szerbia), amely a friss államiság minden problémáját magán hordozta. A problémákat fokozta, hogy mindegyik szomszédos országban kisebb-nagyobb magyar kisebbség található. A határontúliakkal kapcsolatos felelősség kinyilvánítása a magyar külpolitika számára megkerülhetetlen feladat, mivel a magyar kisebbség mintegy harmada az államhatárokon kívül, főleg a szomszédos országokban él. A fő nehézséget a jószomszédi és a nemzetpolitika együttesen alkotta, s alkotja. A rendszerváltást követő másfél évtizedben két értelmezése alakult ki a nemzetpolitikának. A jobboldali kormányok ezt kiemelten kezelték, s a határon túli magyar kisebbségekkel való bánásmódot tették a jószomszédi kapcsolatok feltételévé. A baloldali és liberális kormányok ezt az értelmezést konfliktusgerjesztőnek ítélték. Szerintük az integráció előrehaladása, s a demokrácia fejlődése önmagában is megoldja a nemzeti kisebbségek problémáit, ezért az országnak minden energiáját az euro-atlanti intézmények elvárásainak teljesítésére kell koncentrálnia (Gazdag, 2013).

A koszovói konfliktus fordulópontot jelentett a térség biztonságának fejlődésében. A koszovói krízis felfedte a balkáni válságokra adott reaktív és szelektív válaszlépések korlátait. A régióknak szüksége volt arra, hogy hosszú távú stratégiát kínáljanak a fejlesztésére. A koszovói erőszak rávilágított arra, hogy az addigi megközelítés sürgős újragondolására van szükség, továbbá előtérbe helyezte, hogy a nyugat-balkáni államok egymásra vannak utalva, és hogy a daytoni megállapodás után közvetlenül kialakult béke mennyire törékeny. Világossá vált, hogy az EU nyugat-balkáni műveleteinek reformokat kell magukba foglalniuk, amelyek többek között kiterjednek a jogállamiság, a rendőrség, az igazságszolgáltatás és a büntetés-végrehajtás területeire. Az elért előrehaladás a gazdasági fejlődés előfeltétele volt. Így tulajdonképpen eldőlt, hogy a válságkezelési gyakorlat az integrációs folyamat szerves része lesz. A nyugat-balkáni államépítési feladatok átfedésben álltak az erőszakos konfliktusokkal, amelyek mélyen megosztott társadalom kialakulásához vezettek, és mindez negatívan befolyásolta az EU biztonságsszolgáltató szerepét. A stabilizáció természetesen elért bizonyos eredményeket, az

etnikai erőszak lehetősége háttérbe szorult, a szervezett bűnözés azonban fokozatosan előtérbe került. Az Európai Unió eredetileg a polgári megközelítést priorizálta, amely hosszú távú *soft* eszközök felhasználását kívánta meg (Bihari, 2023).

A munkanélküliség az egekbe szökött, a korrupció pedig rendkívül magas volt, de Koszovónak nem csak ezek miatt kellett aggódnia, és természetesen nem is ez a fő tényező a vallási szélsőségek eskalációjában. A háború után számos nemzetközi szervezet és érkezett Koszovóba, hogy segítsék a hazatérőket és a koszovói menekülteket. A segélyek a világ minden tájáról érkeztek, beleértve a Közel-Keletet is. A segélyek nagy része pusztán humanitárius okokon alapult, míg a nyújtott segélyek egy része közép- és hosszú távú terveket tartalmazott és megoldást kínált. A segélyek nemcsak élelmet és szükségleteket jelentettek a háború sújtotta ország számára, hanem a Közel-Keletről, túlnyomórészt Szaúd-Arábiából származó pénzt is elosztották Koszovó-szerte új mecsetek építésére; 800 mecsetből 240 a háború után épült. Sokan úgy vélik, hogy *„a szaúdi pénz és befolyás az Európa peremén lévő, egykor toleráns muszlim társadalmat az iszlám szélsőségek gyűjtőhelyévé és a dzsihadisták csővezetékévé változtatta”*. Szaúd-Arábia és az Arab-öböl menti arab államok hasonlóan jótékonyági szervezeteket és általuk kiképzett és oktatott személyeket, köztük szélsőséges eszméket valló egyházi személyeket használtak fel a terrorista csoportokhoz való toborzásra, majd később azokhoz való csatlakozásra. A radikális befolyás megnőtt Koszovóban, bár sok mérsékelt imám felismerte a különböző programokat, főleg fiatalok, kiszolgáltatott emberek körében, akiket vahabita és szalafi irodalmakra tanítottak. Több mint 200 koszovói állampolgár kapott ösztöndíjat, hogy Szaúd-Arábiában tanulhassa az iszlámot. Hagyományosan a koszovói albánok a mérsékelt iszlám hitet követték, de a háború utáni életkörülmények miatt az emberek nem kérdőjelezték meg a segély forrását, bár *„a jótékonyági segítséghez gyakran voltak feltételek. A családok havi ösztöndíjat kaptak azzal a feltétellel, hogy részt vesznek a mecsetben tartott prédikációkon, és a nők és lányok viselik a hijabot. Lassan, de biztosan megtérült a „befektetés”, amikor eljött az ideje, hogy a radikalizálódott újoncok csatlakozzanak az úgynevezett ISIS-hez* (Sinan, 2017).

A mai napig számos vizsgálatot végeznek ebben a kérdésben. A koszovói hatóságok szigorúan alkalmazzák az iszlám radikálisokkal szembeni törvényt, így Koszovót a vallási szélsőségek ellen harcoló vezető nemzetté tették nemcsak a régióban, hanem azon túl is. A vizsgálatok hatására egyes személyeket börtönbüntetésre ítélték. A koszovói fellebbviteli bíróság még 2016 decemberében megerősítette a Gjilan város legnagyobb mecsetjének, az El Kuddusnak a híres imámjának ítéletét. Az imám, Zekirja Qazimi és hat másik

támogatója terrorcselekmények miatt van börtönben. Bűnösnek találták őket terrorizmusból való együttműködésben való toborzás, terrorista csoport szervezése és abban való részvétele, nemzeti, faji, vallási vagy etnikai gyűlöletkeltés, széthúzás, valamint engedély nélküli fegyvertartás vádjával. Mivel a toborzás nagy része 2012 és 2014 között összpontosult, 2015-ben pedig kevesebb, a koszovói belügyminisztérium közöl néhány adatot a koszovóiak szíriai és iraki részvételével kapcsolatban. Ennek megfelelően ötven koszovóit öltek meg Szíriában, akik közül néhányan más állampolgársággal is rendelkeztek, de a hatóságok a meg nem erősített és több forrás miatt nem pontosak. A több mint háromszáz, külföldi harcokban részt vevő koszovói közül az Állami Ügyészség statisztikái szerint a jelenleg az országban tartózkodók közül harmincegyet őrizetben, huszonegyet házi őrizetbe és alternatív intézkedés alá helyeztek, huszonkettőt pedig szabadon engedtek. 2017 júniusában a hírek szerint megölték a hírhedt koszovói terroristát, Lavdrim Muhaxherit, aki történetesen Zekirja Qazimi tanítványa volt. Az Iszlám Állam vezetője volt, és albán etnikai csoportokat toborzott, hogy csatlakozzanak a szíriai és iraki harcokhoz. Őt tartják a legrangosabb balkáni posztnak az ISIS-ben, és ő a felelős azért a 2016-os összeesküvésért, hogy megtámadják az izraeli labdarúgó-válogatottat, amely az albán csapat ellen játszott a 2018-as világbajnoki selejtező labdarúgó-mérkőzésen. Szerencsére a koszovói hatóságok az albán rendőrséggel együttműködve megakadályozták az incidenst, és ennek eredményeként 19 gyanúsítottat tartóztattak le a támadás előkészítésével. Ha olyan egyének, mint Lavdrim, a birtokukban lévő összes harci kiképzéssel és képességekkel, valamint radikális nézeteikkel együtt visszajuthatnak Koszovóba, nemcsak a nemzetbiztonságra, hanem a regionális biztonságra is veszélyt jelenthetnek (Sinan, 2017).

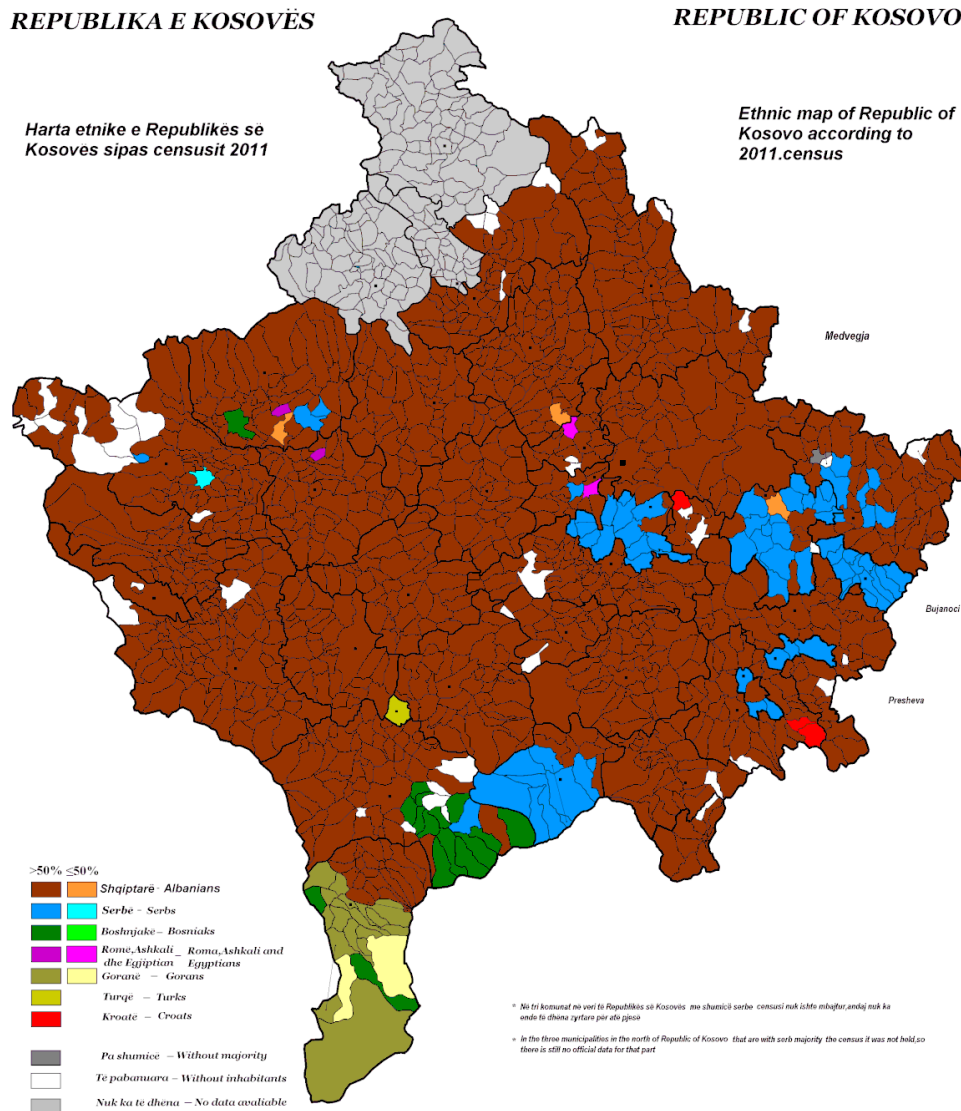
Szerbia szomszédságpolitikája

Koszovó jövőképehez fontos megvizsgálunk Szerbia külpolitikai álláspontját Koszovóhoz, mivel az egyik legnagyobb hatást ők fejtik ki az országra.

Szerbia és Koszovó kapcsolatait az ENSZ BT 1244. számú határozata, a Szerb Köztársaság 2006-os Alkotmánya, Koszovó Függetlenségi Nyilatkozata, illetve a 2013-ban aláírt Brüsszeli Szerződés határozza meg. Ez utóbbi megállapodás végrehajtása az elmúlt években jelentős módon befolyásolta Belgrád és Pristina viszonyát. Aláírásának pillanatától kezdve Belgrád számára a legfőbb kérdés a dokumentum első hat pontjában vázolt Szerb Önkormányzatok Szövetségének létrehozása volt. A pristinai kabinet nem törekedett a megállapodás végrehajtására, különösen miután az Alkotmánybíróság 2015 december

végén kimondta, hogy annak a Szerb Önkormányzatok Szövetségének létrehozására vonatkozó pontjai nincsenek összhangban a Koszovói Alkotmánnyal. Ennek köszönhetően a Belgrád–Pristina párbeszéd 2016-ra gyakorlatilag befagyott, így a 2017 tavaszán megválasztott szerb államfőre várt annak újraindítása. Vučić arra törekedett, hogy a befagyott konfliktussá váló helyzetet kezelje, egyúttal Szerbia ne vesztesként kerüljön ki ebből a szituációból. Ennek megfelelően határmódosításra tett javaslatot, amelynek értelmében négy észak-koszovói önkormányzat, amely felett Pristina joghatósága nem vagy szinte alig érvényesült, Szerbia irányítása alá kerüljön. Ezzel párhuzamosan Pristina és Belgrád között hatalmas diplomáciai csatározás zajlott, amelyben előbbi arra törekedett, hogy a függetlenségét elismerő államok számát növelje, és minél több nemzetközi szervezetben szerezzen teljes jogú tagságot, míg utóbbi célja ezek megakadályozása volt. Amikor 2018 novemberében Koszovó elvesztette az Interpol-tagságért folytatott küzdelmet, a pristinai kabinet 10%-ról 100%-ra emelte az importvámot a Szerbiából és Bosznia és Hercegovinából behozott árukra. A helyzet tovább súlyosbodott, amikor a koszovói képviselőház 2019. március 7-én elfogadta a Belgráddal folytatandó párbeszéd tárgyalási platformját. A dokumentum olyan kulcsfontosságú követeléseket tartalmazott, mint Koszovó elismerése jelenlegi határaival, a Szerbia területi integritását garantáló ENSZ BT 1244. sz. határozatának hatályon kívül helyezése, emellett kijelentette, hogy a párbeszédnek olyan kötelező érvényű megállapodással kell végződnie, amelyben Szerbia elismeri Koszovó államiságát. Szerbia 2019 május végén reagált a pristinai lépésekre: az államfő a Parlament rendkívüli ülése keretében ismertette a kormány Koszovó-ügyi Hivatalának Koszovóról szóló, 2013–2019 közötti időszakra vonatkozó jelentését. A dokumentum állást foglalt a brüsszeli párbeszéd jelentősége és folytatásának szükségessége mellett, ám kijelentette, hogy bizonyos határvonalakat Belgrád nem hajlandó átlépni. Az államfő beszédében kiemelte, a Brüsszeli Megállapodás lehetővé tette a szerbeknek, hogy Észak-Koszovóban intézményeket hozzanak létre, és arra is jogot kaptak, hogy megalakítsák a Szerb Önkormányzatok Szövetségét. Miután a szerb elnöknek a határmódosításra vonatkozó javaslata, elsősorban német ellenzésre, lekerült a napirendről, a szerb politika számára még nagyobb hangsúlyt kapott a Szerb Önkormányzatok Szövetségének létrehozása. 2020-ban változás történt a párbeszéd tekintetében, hiszen az EU különmegbízottat nevezett ki Miroslav Lajčák személyében. Az elmúlt két évben a szlovák diplomata számos egyeztetést bonyolított le a két fővárosban, illetve más helyszíneken is, áttörés azonban egyelőre nem történt, aminek egyik fő oka a Kurti-kabinet politikájában keresendő: a jelenlegi pristinai vezetés a párbeszéd vonatkozásában elődjeinél is keményvonalasabb

álláspontot képvisel. 2020 kora őszén a Trump-adminisztráció kísérletet tett arra, hogy a gazdasági együttműködésre helyezve a hangsúlyt közelebb hozza egymáshoz Belgrádot és Pristinát. Bár a 2021 januárjában hivatalba lépett Biden-adminisztráció jelezte, nem tekinti semmisnek az akkor aláírt szándéknyilatkozatot, az elmúlt másfél évben nem történt érdemi lépés a végrehajtást illetően. A párbeszéd továbbra is akadályokkal küzd, a 2021 szeptemberében a rendszámhasználat miatt kirobbant vita rávilágított, bármilyen téma elegendő ahhoz, hogy feszültség alakuljon ki Belgrád és Pristina között (Pintér, 2022).

6. számú ábra: Koszovó nemzetiségi térképe a 2011-es népszámlálás alapján.. (Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ea/Kosovo_ethnic_map_2011_census.GIF/1200px-Kosovo_ethnic_map_2011_census.GIF (Letöltve: 2024.12.18.).

Az utóbbi időkben többször is hallhattunk róla, hogy az egész nyugat-balkáni térség szeretne az Európai Unió tagja lenni, és ebbe a törekvésekbe beletartozik mind Szerbia,

mind Koszovó. Ellenben véleményem szerint az Unióba a gazdasági elvárások, törekvések mellett még a legnagyobb feladat mindkét állam előtt egymás viszonyának rendezése. A történelem eddigi eseményei, háborús sebek, és a nemzetiségek közötti kulturális és vallási különbségek, ellentétek tükrében hosszú még az út. Az események mai állása szerint a drasztikus, liberális döntések csak tovább süllyeszthetik az eseményeket. Hosszabb, kisebb lépésekbe történő tárgyalásokra, békeközvetítésre van szükség a rendezéshez. Ebben hasznos lehet egy olyan harmadik ország közvetítése, segítsége, amelyik korábban hasonló cipőben járt, de a végső döntést így is a két félnek kell meghozni. Illetve vallom, hogy belpolitikai kérdésekben minden országnak a saját útját kell járnia, külső erők maximum tanácsokat, iránymutatásokat tudnak adni, mélyebb befolyásuk nem igazán vezet sikerhez hosszútávon.

VIII. Összegzés

Kutatásomban igyekeztem rávilágítani, hogy még hosszú út előtt áll Európa legfiatalabb országa Koszovó előtt a nemzetközi elfogadás, és egyenlő félé váláshoz vezető úton. Koszovó előtt álló feladatok közül legelőször saját belpolitikájukat, nemzetiségi kérdéseiket, gazdasági boldogulásukat kell rendezniük. A területen folytatott nemzetközi tapasztalataim szerint a szervezett bűnözés visszaszorítása és a biztonsági helyzet javítása után lenne potenciál a kis országban a megfelelő piaci és gazdasági szereplők részére.

Ez azonban kapcsolódik a következő megoldandó kérdéshez: a külpolitikához. Új piaci és gazdasági szereplők az országban való letelepedése csak azután lehetséges, miután a szomszédságpolitikai kérdések, ha nem is teljesen, de nagyrészen megoldódnának. Ezekután Koszovó fejlődése és a segélyektől való függetlenedése az eddigiekhez képest kimagaslóan meg tudna ugrani. Meglátásom, hogy ettől még a munkaerővándorlás a Nyugat-Európa országaiba ugyanúgy jelen lenne, mint bármely más ország életében a magasabb bérek, jobb életszínvonal miatt. Nagy út áll a nemzetközi szervezetek előtt is a feladatuk teljes sikere, végrehajtottá nyilvánítása előtt. Ugyanis a maguk elé tűzött célok teljesítése nemcsak rajuk múlik, hanem az ország állampolgárainak, hivatásos szerveinek és közigazgatásának elfogadásán is. Ezen ismérvek, feladatok teljesítése után, talán Koszovó is helyet kap változó világunk térképén egyenrangú államként.

A kutatásban igyekeztem rámutatni arra, hogy a nemzetközi gyakorlati tapasztalataim elsősorban Koszovó biztonságának elemzésében nyújtottak értékes ismereteket. Ezeket az egyetemi tanulmányok során megismert információkkal, amelyeket elsősorban a közigazgatási ismeretek, valamint az európai és a nemzetközi jogi szakterületek vonatkozásában kapott információkkal, ismeretekkel igyekeztem kiegészíteni. A gyakorlati tapasztalataim, valamint a tanult ismeretek rámutatnak arra, hogy a Koszovóban lévő biztonságpolitikai, közigazgatási, jogi és kisebbségi problémák túlmutatnak egy állam belső kérdésein, azokat nemzetközi összefogással és támogatással lehet megnyugtató módon rendezni.

Felhasznált irodalom

1. A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának közleménye Koszovó függetlenségének elismeréséről. Elérhető: <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=DPQOJD>
2. Accession of Kosovo to the European Union. Elérhető: https://en.wikipedia.org/wiki/Accession_of_Kosovo_to_the_European_Union
3. Ármás Julianna (2022): Észak-Koszovó, a brüsszeli dialógus kulcsa(?). *Nemzet és Biztonság*, 15. évfolyam, 3. szám, 3–15. oldal.
4. Bihari Rita (2023): A Nyugat-Balkán, mint biztonságot támogató régió. *Hadtudomány*, XXXIII. évfolyam, 1. szám, 21–39. oldal.
5. Boda József (2019): Magyar rendőrök a Balkánon: a magyar rendvédelmi békefenntartás nyugat-balkáni tapasztalatai. *Hadtudományi Szemle*, 12. évfolyam, különszám, 5–20. oldal.
6. Csiki Varga Tamás & Tóth Péter (2020): "Magyarország új nemzeti biztonsági stratégiájáról". *Nemzet és Biztonság*, 13. évfolyam, 3. szám, 3–15. oldal.
7. Dorka Dóra (2008): Koszovó: Egy új állam születése Európában? Az önrendelkezési jog diadala. *DJM*, 3. szám, 33–40. oldal.
8. ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244 (1999) számú határozata. Elérhető: <https://epa.oszk.hu/00000/00036/00070/pdf/100-109.pdf>
9. Gazdag Ferenc (2010): *Magyar biztonságpolitika 1989–2010*. Zrínyi Kiadó.
10. Gazdasági adatok Koszovóról. Elérhető: <https://pristina.mfa.gov.hu/page/gazdasagi-adatok-koszovorol>
11. Az Európai Unió Tanácsának 2008/213/KKBP határozata (2008. február 18.) az Európai Unió koszovói jogállamiság-missziójáról, EULEX KOSOVO. Elérhető: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_2008.042.01.0092.01.HUN&toc=OJ%3AL%3A2008%3A042%3ATOC
12. Juhász József (2016): Koszovó katonaföldrajzi értékelése. *Hadtudományi Szemle*, 9. évfolyam, 1. szám, 45–60. oldal.
13. Juhász József (2008): Koszovó útja a függetlenségig. *Nemzet és Biztonság*, 1. évfolyam, 3. szám, 3–15. oldal.

14. Lezárult a szerb-koszovói rendszámvíta, megegyeztek a felek. Elérhető: <https://hu.euronews.com/2022/11/24/lezarult-a-szerb-koszovoi-rendszamvita-megegyeztek-a-felek>
15. Koszovó nem sértett nemzetközi jogot. Elérhető: https://index.hu/kulfold/2010/07/22/koszovo_nem_sertett_nemzetkozi_jogot
16. Márkus László (2022): A koszovói háború és a KFOR békefenntartó misszió. *Nemzet és Biztonság*, 15. évfolyam, 3. szám, 16–30. oldal.
17. Pintér Attila (2022): Szerbia szomszédságpolitikája. *Nemzet és Biztonság*, 15. évfolyam, 3. szám, 31–45. oldal.
18. Sinan Geci (2017): Violent Religious Extremism in Kosovo: From a Religiously Tolerant Society to an ISIS Contributor. *Hadtudományi Szemle*, 10. évfolyam, 4. szám, 75–90. oldal.
19. Szenes Zoltán (2019): Katonai biztonság napjainkban: Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek. *Biztonsági kihívások a 21. században*. Dialóg Campus Kiadó.
20. Szenes Zoltán (2019): NATO békeműveletek a Balkánon. *Hadtudományi Szemle*, 12. évfolyam, különszám, 21–35. oldal.
21. Tálás Péter & Etl Alex (2021): *A globalizált világ kihívásai: 6. Migráció*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
22. Újra fellángolhat a koszovói határvita. Elérhető: <https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/10/ujra-fellangolhat-a-koszovoi-hatarvita>
23. Várady Nóra (2011): Koszovói körkép: válságok és választások. *Nemzet és Biztonság*, 4. évfolyam, 2. szám, 3–15. oldal.